

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Етнографія
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Навчально-науковий інститут права. Кафедра історії
Розробник(и)	Власенко Валерій Миколайович
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	16 тижнів протягом 2-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг навчальної дисципліни становить 5 кредитів ЄКТС, 150 годин, з яких 48 годин контактна робота з викладачем (32 годин лекцій, 16 години семінарських занять, самостійна робота – 102 години.
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Обов'язкова навчальна дисципліна для освітньої програми "Історія"
Передумови для вивчення дисципліни	Історія первісного суспільства і Стародавнього Сходу
Додаткові умови	Давня та середньовічна історія України
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є досягнення сучасного, фундаментального мислення та системи спеціальних знань у галузі етнографії, її методів, теорій та концепцій, історіографії, класифікації народів за географічною, антропологічною, лінгвістичною, господарсько-культурною та релігійною ознаками, етнографічним складом світу й України, особливостями міжетнічної комунікації.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальна етнографія
Тема 1 Теоретико-методологічні засади курсу Поняття, предмет, структура і завдання етнографії. Взаємозв'язок етнографії із суміжними дисциплінами.

<p>Тема 2 Історія, джерела та методи етнографії</p> <p>Історія етнографії. Джерела етнографії. Методи етнографічних досліджень.</p>
<p>Тема 3 Класифікація етносів</p> <p>Принципи класифікації. Географічна класифікація. Антропологічна класифікація. Лінгвістична класифікація. Господарсько-культурна класифікація. Релігійно-конфесійна класифікація.</p>
<p>Тема 4 Етноси Африки</p> <p>Географічна, антропологічна, етнолінгвістична класифікація народів Африки. Господарсько-культурні типи та особливості матеріальної культури. Соціальна організація, сім'я та сімейно-шлюбні відносини. Загальний огляд традиційної духовної культури етносів Африки.</p>
<p>Тема 5 Етноси Азії</p> <p>Південно-Західна Азія. Південна та Південно-Східна Азія. Східна Азія. Північна Азія. Центральна Азія.</p>
<p>Тема 6 Етноси Європи</p> <p>Етнолінгвістичний та антропологічний склад населення Європи. Загальний огляд традиційної матеріальної культури народів Західної Європи. Особливості сімейно-шлюбних відносин народів регіону. Традиційні риси духовної культури.</p>
<p>Тема 7 Етноси Австралії та Океанії</p> <p>Етноси Австралії. Етноси Мікронезії. Етноси Меланезії. Етноси Полінезії.</p>
<p>Тема 8 Етноси Америки</p> <p>Антропологічний, географічний та етнолінгвістичний поділ Америки. Господарсько-культурні типи доколумбової Америки. Держави доколумбової Америки.</p>
<p>Модуль 2. Етнографія України</p>
<p>Тема 9 Українська етнографія</p> <p>Зародження української етнографії. Інституційна структура української етнографії.</p>
<p>Тема 10 Етногенез українців</p> <p>Концепції походження українців. Етнічна самосвідомість українців. Формування української етнічної території.</p>
<p>Тема 11 Етнорегіональна своєрідність українців</p> <p>Історико-етнографічне районування. Етнографічні групи українців. Антропологічні риси українців. Діалекти української мови. Національна й етнорегіональна символіка.</p>
<p>Тема 12 Етнодемографічний розвиток України</p> <p>Динаміка кількості українського етносу. Національний склад України. Українська діаспора.</p>

Тема 13 Соціальна організація українців Громада. Громадське дозвілля. Народний етикет. Народний одяг. Кухня та їжа.
Тема 14 Господарство українців. Матеріальна культура Основні галузі господарства. Транспорт. Поселення та народна архітектура.
Тема 15 Духовна культура українців Народні знання. Народна медицина. Фольклор. Народне образотворче мистецтво.
Тема 16 Сім'я і шлюбно-сімейні відносини Сім'я. Сімейні звичаї й обряди.

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

РН1	Знати сутність, специфіку й основні проблеми етнографії як науки.
РН2	Виявляти й опрацьовувати джерела етнографічної інформації.
РН3	Визначати специфіку історико-етнографічних регіонів світу, пояснювати особливості еволюції етнографічної картини світу та його глобалізацію.

6. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних результатів

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна.

Для спеціальності 032 Історія та археологія:

ПР1	Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
ПР2	Здійснювати аналіз ситуації з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.
ПР3	Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних і культурних цінностей.

7. Види навчальних занять та навчальної діяльності

7.1 Види навчальних занять

Тема 1. Теоретико-методологічні засади курсу
Лк1 "Теоретико-методологічні засади курсу" (денна) Етнографія. Етнологія. Культурна і соціальна антропологія. Народознавство. Суть і ознаки етносу. Типи етнічних спільнот. Матеріальна культура. Духовна культура. Шлюб і сім'я. Обряди, звичаї, вірування. Система виховання. Розселення (міграції) народів. Демографічні процеси. Етнічна самосвідомість.
Тема 2. Історія, джерела та методи етнографії

<p>Лк2 "Історія, джерела та методи етнографії" (денна)</p> <p>Історія етнографії. Еволюціонізм. Неоеволюціонізм. Соціологічна школа. Історична школа. Структурно-функціональна школа. Етнопсихологічна школа. Культурний релятивізм. Структуралізм. Постмодернізм в етнології. Джерела. Матеріали етнографічних експедицій. Музейні й архівні зібрання. Писемні матеріали. Фольклор. Образотворчі і графічні матеріали. Матеріали етнографічних експедицій. Методи досліджень.</p>
<p>Пр3 "Теоретико-методологічні засади. Історія, джерела та методи етнографії" (денна)</p> <p>Поняття, предмет та об'єкт етнографії. Етнографія в системі суспільних наук. Етнографічні школи, концепції, теорії. Джерела етнографії. Методи етнографічних досліджень.</p>
<p>Тема 3. Класифікація етносів</p>
<p>Лк4 "Класифікація етносів" (денна)</p> <p>Види класифікацій. Географічні регіони розселення етносів. Біогенетична спорідненість етносів. Антропологічна класифікація. Мовна панорама світу. Типи господарювання (привласнююче та відтворююче). Співвідношення економіки і культури. Релігійні групи: християнство (католицизм, православ'я, протестантизм), іслам (сунізм, шіїзм, хаджизм), буддизм. Конфесійні групи.</p>
<p>Тема 4. Етноси Африки</p>
<p>Лк5 "Етноси Африки" (денна)</p> <p>Загальні відомості. Антропологічний склад населення. Мовні сім'ї. Релігії на континенті. Господарсько-культурні типи. Основні стадії суспільної еволюції. Системи письма. Етнічний склад. Мови. Господарсько-культурні типи. Матеріальна культура. Соціальна структура. Традиційні вірування.</p>
<p>Пр6 "Класифікація етносів. Етноси Африки" (денна)</p> <p>Принципи і види класифікацій етносів. Народи Південної Африки. Народи Північної Африки. Народи Західної Африки. Народи Східної Африки.</p>
<p>Тема 5. Етноси Азії</p>
<p>Лк7 "Етноси Азії" (денна)</p> <p>Загальна характеристика. Географічні зони. Історико-культурні області. Етнічна різноманітність. Нерівномірність соціально-економічного розвитку. Різноманітність соціальних форм. Етнічний склад населення. Мовна і конфесійна класифікація. Суспільний устрій народів регіону. Господарсько-культурні типи. Духовна культура. Нерівномірність соціально-економічного розвитку народів Традиційна община. Полігамія. Поліандрія.</p>
<p>Тема 6. Етноси Європи</p>

<p>Лк8 "Етноси Європи" (денна)</p> <p>Західна Європа. Сучасний етнічний склад. Мовне різнобарв'я. Релігійний і конфесійний склад. Історико-етнографічні області. Географічні особливості господарства. Поселення і житло. Родинні і календарні обряди. Карнавал. Харчування. Суспільний і родинний побут. Євреї та цигани в Європі. Центрально-Східна Європа. Слов'яни. Угро-фінський етнос. Тюрки. Некорінні етноси регіону. Лінгвістична характеристика. Релігійний склад. Матеріальна культура. Житло. Суспільний і родинний побут. Одяг. Кухня.</p>
<p>Пр9 "Етноси Євразії" (денна)</p> <p>Особливості регіону Азії. Південна і Південно-Східна Азія. Передня (Західна) Азія. Центрально- та Східна Азія. Етноси Західної Європи. Етноси Східної Європи.</p>
<p>Тема 7. Етноси Австралії та Океанії</p>
<p>Лк10 "Етноси Австралії та Океанії" (денна)</p> <p>Австралія. Етногенез. Антропологічний тип. Державний устрій. Населення. Австралійці. Тасманійці. Європейці в регіоні. Англоавстралійці. Господарство. Культура. Соціальний розвиток. Мова. Вірування. Океанія. Загальні відомості. Географічне становище. Мікронезія. Полінезія. Меланезія. Расовий тип. Етногенез. Населення. Антропологічні типи. Етнічні процеси. Європейці в регіоні. Державний устрій. Господарство. Культура. Соціальний розвиток. Вірування. Статуї о. Пасхи.</p>
<p>Тема 8. Етноси Америки</p>
<p>Лк11 "Етноси Америки" (денна)</p> <p>Північна Америка. Заселення. Лінгвістична характеристика. Індіанські мови. Сучасний етнічний та антропологічний склад. Мисливці. Рибачи. Землероби. Збирачі. Види господарства. Суспільний устрій. Матеріальна культура. Духовна культура. Центрально- та Південна Америка. Сучасний етнічний та антропологічний склад населення. Давні цивілізації. Ацтеки. Майя. Інкі. Кечуа. Аймара. Вогнеземельці. Індіанські мови. Креоли. Метиси. Соціальний устрій. «Індіанський соціалізм». Господарство. Сім'я і шлюб.</p>
<p>Пр12 "Етноси Австралії, Океанії й Америки" (денна)</p> <p>Етноси Австралії. Народи Полінезії. Етноси Мікронезії. Народи Меланезії. Етноси Північної Америки. Народи Центральної та Південної Америки.</p>
<p>Тема 9. Українська етнографія</p>
<p>Лк13 "Українська етнографія" (денна)</p> <p>Предмет, завдання, етапи розвитку української етнографії. Наукові школи і напрямки. Міфологічна школа. Школа еволюціонізму. Українська етнографія в еміграції. Сучасний стан розвитку етнографії. Періодичні видання. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України. Інститут народознавства НАНУ (Львів). Музей етнографії та художнього промислу. Київський музей народного декоративного мистецтва. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.</p>
<p>Тема 10. Етногенез українців</p>

<p>Лк14 "Етногенез українців" (денна)</p> <p>Основні концепції походження слов'ян. Концепції походження українців. Поняття «Русь», «Київська Русь», «Мала Русь», «Україна». Самоназва «українець». Ієрархічність самоназв і назв українців. Формування української етнічної території. Закріплення етнічної території на західному, південно-західному та північному напрямку. Освоєння Слобожанщини. Колонізація Нижнього Подніпров'я і Північного Причорномор'я. Культурно-господарські типи. Етнічні межі та кордони.</p>
<p>Пр15 "Українська етнографія. Етногенез українців" (денна)</p> <p>Історія української етнографії. Основні школи та напрямки. Інституційна структура української етнографії. Концепції походження українців. Етнічна самосвідомість українців. Формування української етнічної території.</p>
<p>Тема 11. Етнорегіональна своєрідність українців</p>
<p>Лк16 "Етнорегіональна своєрідність українців" (денна)</p> <p>Типологія історико-географічного районування. Етапи процесу районування. Історико-етнографічні регіони. Поняття групи українців. Географія розселення, кордони, своєрідність матеріальної та духовної культури. Бойки. Гуцули. Лемки. Литвини. Пінчуки. Поліщуки. Слобожани. Русини. Антропологічні типи. Етнолінгвістична характеристика українців. Походження і розвиток української мови. Говірки, говори, наріччя. Поняття символіки. Витоки української символіки. Геральдика земель. Національна символіка.</p>
<p>Тема 12. Етнодемографічний розвиток України</p>
<p>Лк17 "Етнодемографічний розвиток України" (денна)</p> <p>Демографічні зміни у XVIII - першій половині XX ст. Динаміка чисельності населення в другій половині XX – на початку XXI ст. Причини демографічних змін. Етнічний склад населення України. Національні меншини. Історія та регіональні особливості розселення окремих етнічних груп. Закон про мови та національні меншини в Україні. Культурно-національні товариства. Еміграція. Хвилі еміграції. Напрями еміграції. Діаспора. Східна і західна діаспора. Україні й українська діаспора.</p>
<p>Пр18 "Етнодемографічний розвиток України" (денна)</p> <p>Історико-етнографічне районування. Етнографічні групи українців. Діалекти української мови. Демографічні зміни. Національний склад України. Українська діаспора.</p>
<p>Тема 13. Соціальна організація українців</p>
<p>Лк19 "Соціальна організація українців" (денна)</p> <p>Еволюція традиційної громади. Структура та функції громади. Громадське самоврядування. Цехи. Козацтво. Чумацтво. Громадські форми праці. Громадські форми спілкування. Дівочі і парубоцькі громади. Вечорниці. Громадські свята. Звичаєве право. Побратимство. Кумівство. Церква. Майдан. Народний етикет. Гостинність вітання. Функції і види одягу. Еволюція одягу. Класифікація одягу. Взуття. Головні убори. Зачиски. Прикраси. Сакральне значення окремих частин одягу. Способи обробки продуктів. Їжа. Напої.</p>
<p>Тема 14. Господарство українців. Матеріальна культура</p>

<p>Лк20 "Господарство українців. Матеріальна культура" (денна)</p> <p>Землеробство. Тваринництво. Садівництво. Бджільництво. Рибальство. Мисливство. Господарський календар. Промисли і ремесла. Гончарство. Чумацтво. Знаряддя праці. Способи обробки землі. Транспорт. Засоби пересування. Судна, пароплави. Переправи. Мости. Тяглова сила. Залізниця. Поселення. Форми поселень. Типи забудови. Двір. Народна архітектура. Житло. Прикраси житла ззовні та всередині. Піч. Господарські будівлі. Будівельні матеріали. Регіональні особливості народної архітектури.</p>
<p>Пр21 "Соціальна організація, господарство і матеріальна культура українців" (денна)</p> <p>Громада. Дозвілля. Народний етикет. Народний одяг, кухня, їжа. Основні галузі господарства. Транспорт. Поселення та народна архітектура.</p>
<p>Тема 15. Духовна культура українців</p>
<p>Лк22 "Духовна культура українців" (денна)</p> <p>Вірування і міфологія. Астрономічні і метеорологічні знання. Сонце і Місяць у народних знаннях. Народна метрологія. Народний календар. Сезонні свята та обряди. Пости. Язичництво і християнство в народних обрядах. Народна педагогіка. Народна медицина і ветеринарія. Магія. Знахарство. Сутність, ознаки, структура, жанри, значення, роль, функції фольклору. Стінопис. Розпис меблів і посуду. Писанкарство. Вироби з каменю, дерева, кістки, бісеру. Художнє в'язання. Вишивка.</p>
<p>Тема 16. Сім'я і шлюбно-сімейні відносини</p>
<p>Лк23 "Сім'я і шлюбно-сімейні відносини" (денна)</p> <p>Родина. Вибір пари. Оглядини. Віно. Придане. Посаг. Розлучення. Типи сім'ї. Структура сім'ї. Відносини в сім'ї. Виховання дітей. Одруження. Створення сім'ї. Свояцтво. Народження дитини. Смерть члена сім'ї. Весільна обрядовість. Етапи обряду. Сватання. Оглядини. Заручини. Весілля. Вінчання. Звичаї й обряди, пов'язані із народженням дитини. Пологи. Вивід. Хрещення дитини. Похорони та поминальні звичаї. Поминки. Дев'ятини. Сороковини. Роковини. Розлучення.</p>
<p>Пр24 "Духовна культура, сім'я і шлюбно-сімейні відносини українців" (денна)</p> <p>Народні знання. Народна медицина. Фольклор. Народне образотворче мистецтво. Сім'я. Сімейні звичаї й обряди.</p>

7.2 Види навчальної діяльності

НД1	Підготовка до практичних занять
НД2	Підготовка до поточного та підсумкового тестування
НД3	Підготовка мультимедійних презентацій

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Інтерактивні лекції
МН2	Проблемний семінар

МНЗ	Метод демонстрацій
-----	--------------------

Лекції надають студентам теоретичну основу знань про етнографію як науку та етнос як її предмет, що розширює освітній компонент вузькоспеціалізованої підготовки фахівців гуманітарного профілю (РН 1). Лекції доповнюються семінарськими заняттями, які надають студентам можливість застосовувати теоретичні знання на практичних прикладах (РН 2 та РН 3). Демонстрація презентацій передбачає ідентифікацію студентами етнографічних груп за їх мовною, релігійно-конфесійною, антропологічною приналежністю та культурно-господарською ознакою (результати навчання РН 1, РН 2, РН 3). Самостійному навчанню сприятиме підготовка до лекцій, семінарських занять, а також робота над презентацією для представлення групі та її обговорення. Під час підготовки презентації студенти розвиватимуть навички комунікативного спілкування, критичного та аналітичного мислення, синтезу навчальної теорії та практичних дій.

- участь в груповій роботі; - участь в конкурсах, олімпіадах, наукових симпозиумах тощо; - критична оцінка літератури; - виконання творчих завдань.

9. Методи та критерії оцінювання

9.1. Критерії оцінювання

Шкала оцінювання ECTS	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
A	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
B	Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$82 \leq RD < 89$
C	Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	4 (добре)	$74 \leq RD < 81$
D	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$64 \leq RD < 73$
E	Виконання задовольняє мінімальні критерії	3 (задовільно)	$60 \leq RD < 63$
FX	Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD < 59$
F	Необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$0 \leq RD < 34$

9.2 Методи поточного формативного оцінювання

МФО1	Опитування та усні коментарі викладача за його результатами
МФО2	Настанови викладача в процесі виконання практичних завдань
МФО3	Захист презентацій та рефератів

9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

МСО1	Опитування
МСО2	Звіт за результатами виконання практичних робіт
МСО3	Реферат (підготовка, презентація, захист)
МСО4	Оцінювання письмових робіт

Контрольні заходи:

2 семестр		100 балів
МСО1. Опитування		40
	Усне опитування	40
МСО2. Звіт за результатами виконання практичних робіт		20
	звіт конспект	20
МСО4. Оцінювання письмових робіт		40
	додатковий семестровий контроль	40

Контрольні заходи в особливому випадку:

2 семестр		100 балів
МСО2. Звіт за результатами виконання практичних робіт		30
	звіт-конспект	30
МСО3. Реферат (підготовка, презентація, захист)		30
	захист реферата	30
МСО4. Оцінювання письмових робіт		40
	додатковий семестровий контроль	40

Оцінювання протягом семестру проводиться у формі усних (40 балів) і письмових (40 балів) опитувань та індивідуальних презентацій (20 балів). Всі роботи повинні бути виконані самостійно. Після вивчення дисципліни проводиться додатковий семестровий контроль, який проводиться в письмовій формі.

10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

10.1 Засоби навчання

ЗН1	Бібліотечні фонди
ЗН2	Комп'ютери, комп'ютерні системи та мережи
ЗН3	Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)

10.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література

1	Етнографія України : курс лекцій : навч. посібник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; укладач О.В. Дудник. Умань: Візаві, 2019. 148 с.
2	Утвенко В. В. Етнологія: Навч. посіб. Київ: ВД «Персонал», 2017. 244 с.
3	4623 Методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи з курсу «Етнографія» / укладач В. М. Власенко. Суми : Сумський державний університет, 2019. 81 с.
Допоміжна література	
4	Борисенко В. Сімейна обрядовість українців ХХ – ХХІ століть. Київ: Вид-во ІМФЕ, 2016. 256 с.
5	Борисова О. В. Соціальна антропологія: підручник. Київ: Кондор, 2017. 412 с.
6	Дудник О.В. Етнографія України: навч.-метод.посібник. Умань: Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, 2016. 36 с.
7	Енциклопедія історії України. Т. : Україна – українці. Кн. 1 / Гол. редкол. В.А. Смолій. Київ : Наук. думка, 2018. 608 с.
8	Телегуз А. В. Етнологія: Навч.-метод. комплекс для студентів 5 курсу. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 126 с.
9	Українська фольклористична енциклопедія / Керівник проекту, наук. ред., упоряд. В. Сокіл. Львів, 2018. 800 с.
10	Хрящевська Л.М. Етнологія України: теоретико-методологічні здобутки у контексті розвитку світової етнологічної думки: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: ВД «Гельветика», 2017. 214 с.
11	Ethnography and the Production of Anthropological Knowledge : Essays in honour of Nicolas Peterson [Електронний ресурс] / Ed.: Y. Musharbash, M. Barber. Canberra : ANU Press, 2011. 245 p.
12	Hamilton L., Taylor N. Ethnography after Humanism [Електронний ресурс] : Power, Politics and Method in Multi-Species Research. London : Palgrave Macmillan UK, 2017. 210 p.